

Nota van Antwoord Reactiebundel
Voornemen en Voorstel participatie

Aramis

Datum: 8 juni 2022

Inleiding

Van vrijdag 7 januari 2022 tot en met donderdag 17 februari 2022 heeft het Voornemen en Voorstel participatie 'Aramis' ter inzage gelegen. Iedereen kon op het Voornemen en Voorstel participatie reageren door het indienen van een reactie.

Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en Aramis vinden participatie van de omgeving in het project belangrijk. Doel van het ophalen van deze reacties is om de omgevingspartijen vanaf het begin een plek in het project en in de afwegingen te geven. In totaal zijn er 6 reacties binnengekomen. Het ministerie van EZK en Aramis bedanken de indieners voor de geleverde input en het meedenken in dit project.

Ter inzage leggen van het voornemen en participatieplan is een stap die is toegevoegd aan de bestaande procedure (Rijkscoördinatierегeling - RCR) om geïnteresseerden en belanghebbenden al bij de start van het project te betrekken. Daarbij wordt vooruit gelopen op de nieuwe Omgevingswet die naar verwachting in 2023 in werking treedt. Deze terinzagelegging is geen formele stap in de procedure. Er wordt daarom ook niet gesproken over zienswijzen, maar over reacties.

Tijdens de terinzagelegging organiseerde EZK op woensdag 26 januari 2022 een digitale informatiebijeenkomst. Tijdens deze bijeenkomst vertelden de initiatiefnemers van Aramis en het ministerie van EZK meer over het voornemen van Aramis, het participatieplan en de procedure. Uiteraard kon tijdens deze bijeenkomst vragen gesteld worden. De bijeenkomst werd gevolgd door 40 bezoekers.

Hoe vind ik mijn ingediende reactie terug?

Hieronder vindt u de reactienota. Hierin vindt u onze antwoorden op de hoofdpunten uit de ingediende reacties en wordt aangegeven of en hoe dit terugkomt in de concept Notitie reikwijdte en detailniveau of het participatieplan.

Iedereen die voor het einde van de terinzagelegging een reactie heeft ingediend, heeft een brief ontvangen waarin het registratienummer staat. Aan de hand van dit nummer kan de reactie en het antwoord daarop in deze reactienota worden gevonden.

Reactietabel

Gebruikte afkortingen in de tabel:

Aramis project	Initiatief van TotalEnergies, Shell, Energie Beheer Nederland (EBN) en Nederlandse Gasunie om CO ₂ -transportinfrastructuur aan te leggen
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
cNRD	Concept notitie Reikwijdte en detailniveau
CO ₂ next project	Initiatief van Gasunie, Vopak en Gate terminal voor de bouw van een nieuwe CO ₂ -terminal op de Maasvlakte. In de V&P werd dit nog CO ₂ nect genoemd.
Leveranciers	bedrijven die CO ₂ aanbieden
Initiatiefnemers project	Aramis en CO ₂ next
MER	Milieueffectrapport
V&P	Voornemen en Voorstel participatie
VKA	Voorkeursalternatief te bepalen tracé

Zienswijzenummer	Indiener reactie
202200033	Particulier
202200154	Carbon Collectors, GRONINGEN
202200156	BP Nederland, EUROPOORT ROTTERDAM
202200157	Neptune Energy Netherlands B.V., S-GRAVENHAGE
202200159	Wintershall Noordzee B.V., RIJSWIJK
202200160	Noordgastransport B.V., S-GRAVENHAGE

Registratienummer	Reactie	Antwoord
202200033	1. Indiener stelt voor, om als alternatief tracé om de afgevangen CO ₂ naar de platforms op zee te brengen, dit middels een op waterstof aangedreven pomp uit te voeren.	Aramis volgt de waterstofontwikkelingen actief. Gebruik van waterstof voor het Aramis initiatief kan – op termijn - tot de mogelijkheden behoren. Een voorwaarde is wel dat waterstof in voldoende mate en tijdig beschikbaar is. Compressoren en de pompen zullen zoveel mogelijk elektrisch worden aangedragen.
202200033	2. Indiener wens mee te willen denken over het voorstel van participatie en willen actief te betrokken worden bij de (verdere) besluitvorming.	Vanuit Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) kan EZK uw gegevens niet doorsturen aan de initiatiefnemer Aramis. U wordt geadviseerd om zich aan te melden voor de nieuwsbrief van Aramis, via de website https://www.aramis-ccs.com/nl/contact . Aramis zal u vervolgens betrekken bij de verdere voortgang van het participatieproces.

		Tevens zal een bijgewerkte versie van het participatieplan openbaar worden gemaakt, gelijk met de terinzagelegging van de cNRD.
202200154	1. Indiener geeft aan dat er een verdieping van de Ruimtelijke verkenning en aanvullende studies nodig is, waarin ook scheepstransport met directe injectie wordt meegenomen als serieuze, concurrerende oplossing, en waarin verschillende combinaties van pijpleiding- en scheepstransport met elkaar worden vergeleken op (maatschappelijke) kosten, flexibiliteit, risico's, ruimtelijke en milieu-impact.	<p>Het doel van de ruimtelijke verkenning is gericht op activiteiten die een ruimtelijke impact hebben (zie Hoofdstuk 3, Ruimtelijke Verkenning CO2-transport en -opslag, 2021). In hoofdlijnen is gekeken naar (nieuwe) buisleidingen op land en op zee en naar een zogenoemde 'CO2-hub' op land. CO2-afvang bij de emitter, aanvoer van CO2 per schip en geschiktheid van opslaglocaties zijn niet meegenomen in de Ruimtelijke verkenning. Deze verkenning was niet bedoeld om de verschillende CO2-transportmodaliteiten tegen elkaar af te wegen en geeft geen analyse van aspecten als maatschappelijke kosten en flexibiliteit.</p> <p>De initiatiefnemer kan zelf bepalen op welke wijze men CO2 wil transporteren naar opslagvelden. CO2-transport is een activiteit die niet wordt gereguleerd. De kenmerken van de CO2-markt lenen zich daar niet voor. Het is aan private partijen om transport- en opslagactiviteiten te ontplooien. De start van de RCR voor Aramis betekent niet dat andere transportinfrastructuur niet meer ontwikkeld kan of mag worden. Het staat andere partijen vrij ook deze activiteiten te verkennen en uit te voeren. Transport van CO2 per pijpleiding sluit het transport van CO2 per schip niet uit. Er wordt van uitgegaan dat marktpartijen zelf een keuze maken voor een transportmodaliteit op basis van voor hen belangrijke factoren. Dat kan kostenefficiënt zijn, maar ook betrouwbaarheid, duur en flexibiliteit bevorderen.</p>
202200154	2. Indiener geeft aan dat het in het belang van Nederland is om niet alle CO2-transport en opslag afhankelijk te maken van één pijpleiding. Er moet een geïntegreerd CO2-transport en opslagsysteem worden ontwikkeld dat bestaat uit meerdere modaliteiten en dat noodzakelijke redundantie omvat.	<p>De ontwikkeling van offshore CO2-opslag in Nederland staat open voor verschillende transportmodaliteiten, waaronder pijpleidingen. Dat geldt voor zowel de Porthos offshore transportleiding alsook de te ontwikkelen Aramis pijpleiding en toekomstige ontwikkelingen.</p> <p>Daarbij het is van belang om te kijken in hoeverre andere modaliteiten (onshore) kunnen aansluiten op de Aramis infrastructuur, zoals ook het CO2next project dat voorziet.</p>

202200154	<p>3. Indiener geeft aan dat alle CO2-opslaglocaties als 'open access' opslag zouden moeten gaan functioneren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opslaglocaties zijn niet alleen via een pijpleiding toegankelijk voor anderen, maar ook rechtstreeks voor injectie vanuit schepen; - Het pijpleidingennetwerk van bijvoorbeeld Aramis zou ook aangesloten kunnen worden op opslaglocaties van andere operators in hetzelfde gebied. Er moet voorkomen worden dat Aramis pas na enige jaren de transportinfrastructuur en opslaglocaties voor andere partijen dan de eigen klanten wil openstellen. Dat kan in de praktijk betekenen dat Aramis de enige beschikbare transport- en opslag aanbieder is voor emitters die gebruik willen maken van de SDE++ subsidie 	<p>'Open access' geldt voor alle CO2-transportinfrastructuur alsook ook voor CO2-opslaglocaties. In artikel 32 van de Mijnbouwwet is vastgelegd dat een opslagvergunninghouder en een exploitant van een transportnetwerk verplicht zijn toegang te verlenen op voorwaarden die redelijk, transparant en niet-discriminerend zijn.</p> <p>Aramis wordt ontwikkeld als een open CO2-transportstelsel zodat ook andere partijen gebruik kunnen maken van de transportinfrastructuur. Dit houdt in dat Aramis toegang moet en zal verlenen aan derde partijen die gebruik willen maken van de pijpleiding. Het is aan de private partijen om onderling afspraken te maken over de voorwaarden en de timing. De overheid toetst de naleving van het "open access" principe op grond van de mijnbouwwet. Aramis mag hier wel voorwaarden aan verbinden, mits deze voorwaarden redelijk, transparant en non-discriminatoir zijn.</p> <p>Het is aan de exploitanten van opslagvelden zelf hoe een opslaglocatie wordt ontwikkeld en gebruikt voor CO2 opslag, via transportleiding en/of via injectie direct vanuit schepen.</p>
202200154	<p>4. Indiener geeft aan dat het niet efficiënt is om vanuit de Eemshaven CO2 naar de Maasvlakte te transporteren en daar in een pijpleiding naar opslag te verplaatsen. In plaats daarvan kan CO2 direct vanuit Eemshaven per schip naar opslaglocaties worden getransporteerd.</p>	<p>Het is aan de leveranciers om te bepalen welke oplossing voor hen het meest efficiënt is.</p> <p>Er wordt niet op gestuurd vanuit de overheid dat CO2 vanuit Noord-Nederland eerst naar de Maasvlakte getransporteerd zou moeten worden. Transport per schip vanaf de Eemshaven naar opslagvelden behoort tot de mogelijkheden. Dit valt buiten de scope van het Aramis initiatief.</p>

202200154	5. Indiener geeft aan dat het beoogde format van het Aramis-project, de betrokkenheid van twee BZO's (Gasunie en EBN), en door overige direct- of indirecte overheidssteun, de kans aanzienlijk is dat private partijen Shell en TotalEnergies aan een unieke positie worden geholpen, die het voor andere marktpartijen moeilijk zal maken om hun ontwikkelde alternatieven in de markt te zetten.	De rol van de staats- en beleidsdeelnemingen EBN en Gasunie in CCS is beschreven in een Kamerbrief (d.d. 5 juli 2021). In de brief beschrijft de Staatssecretaris van EZK de publieke belangen en randvoorwaarden die bij CCS-projecten moeten worden geborgd en welke een mogelijke rol voor EBN en Gasunie in de ontwikkeling van CCS rechtvaardigen. De Kamerbrief beschrijft dat voor EBN een generieke rol wordt voorzien in alle toekomstige CO2-opslagprojecten. De rol van EBN is dus ook voorzien voor overige projecten. Over de rol van Gasunie is aangegeven dat Gasunie activiteiten op het gebied van CO2-transportnetwerken mag ontplooiën, binnen de ruimte die de wet hiervoor geeft. Dat houdt in dat deze activiteiten op marktconforme basis worden uitgevoerd en niet marktversturend werken. Op bovengenoemde basis zijn EBN en Gasunie betrokken bij de ontwikkeling van het Aramis initiatief.
202200154	6. Indiener vindt dat een onafhankelijke partij een analyse moet maken van verschillende scenario's voor de maximale opslagcapaciteit incl. de bijbehorende afhankelijkheden.	Voor de uitvoering van het Aramis initiatief is geen noodzaak om een dergelijke analyse te maken. Zoals indiener zelf ook aangeeft, is er in Nederland genoeg opslagcapaciteit voor CO2. In het rapport 'Transport en opslag van CO2 in Nederland' (EBN & Gasunie 2017) wordt een onderbouwing van de beschikbaarheid in tijd gegeven. Deze gegevens worden periodiek door EBN geactualiseerd.
202200154	7. Indiener wil betrokken zijn bij de genoemde vergelijkende studies en de kennis omtrent scheepstransport met direct injectie inbrengen.	De vergelijkende studies zijn voorstellen van de indiener. In voorgaande beantwoording is inhoudelijk ingegaan op de voorstellen. Gesprekken tussen indiener en het ministerie van EZK vinden al plaats. Zie het bijgewerkte participatieplan om zicht te krijgen hoe Aramis met andere initiatieven afstemt.

202200154	<p>8. Indiener geeft het volgende aan: Informatie omtrent onafhankelijke studie(s) waarin Aramis wordt gezien binnen een bredere visie op een multimodale infrastructuur voor CO2-transport, wordt gemist. Hierbij wordt de in Nederland aanwezige potentiële opslagcapaciteit optimaal benut en opslaglocaties zo snel mogelijk in gebruik genomen. Het gaat dan om het vaststellen van de gewenste capaciteit van Aramis en de rol van andere transportmodaliteiten dan pijpleidingen. Naast een MER zou ook vergelijkende studies moeten worden gemaakt met (combinatie van) alternatieve oplossingsrichtingen, waarbij scheepstransport en direct injectie als serieuze, concurrerende optie wordt meegenomen.</p>	<p>De markt ontwikkelt CO2-transport en CO2-opslagprojecten. Verschillende projecten kunnen parallel naast elkaar bestaan en de ontwikkeling van Aramis sluit andere projecten niet uit. EZK maakt hierin niet de keuze welke transportmodaliteit er moet worden gekozen. Indien er een partij is die CO2 transport per schip en directe injectie wil ontwikkelen, dan is dat mogelijk en kan deze partij dit project ontwikkelen en in gesprek gaan met de markt. Het is vervolgens aan de marktpartijen om te besluiten of dit voor hen een aantrekkelijke optie is.</p>
202200154	<p>9. Indiener ziet een groot risico op: - Verstoring van de (Europese) ontluikende markt voor CO2-transport en opslag; - Het ontstaan van situaties waarbij de fossiele industrie langer dan nodig in stand wordt gehouden; - Het suboptimaal gebruik van Nederlandse opslagcapaciteit en infrastructuur En vraagt hiervoor om sturing vanuit de overheid. -Ook geeft de indiener aan dat door het beoogde format van het Aramis-project, de betrokkenheid van twee BZO's (Gasunie en EBN), en door overige direct- of indirecte overheidssteun, is de kans aanzienlijk dat private partijen Shell en TotalEnergies aan een unieke positie worden geholpen, die het voor andere marktpartijen moeilijk zal maken om hun ontwikkelde alternatieven in de markt te zetten. Dit kan voorkomen worden door zorgvuldige sturing op open-access, het voorkomen van over-dimensionering van de benodigde infrastructuur en het scheppen van helderheid omtrent de rol die scheepstransport met directe injectie kan hebben in het ontsluiten van CO2-opslaglocaties, die</p>	<p>Indiener vraagt om sturing op 'open-access', voorkomen van over-dimensionering en scheppen van helderheid omtrent scheepstransport en om het ontwikkelen van beleid ten aanzien van buitenlandse CO2. EZK heeft er eerder voor gekozen (kamerbrief 22 juni 2020) om geen gereguleerde netbeheerder aan te wijzen voor CO2-transport, gezien het business-to-business karakter van CCS. Dit houdt in dat EZK niet voor volledige sturing zal zorgen, maar randvoorwaarden stelt. Naar aanleiding van de plannen voor CO2-transport- en opslag die zich in 2021 hebben gemanifesteerd heeft EZK een ruimtelijke verkenning laten uitvoeren. Hieruit is gebleken dat de verschillende plannen naast e/o met elkaar uitgevoerd kunnen worden, elkaar ruimtelijk 'niet in de weg zitten' en aansluiten bij de CO2-opslagbehoefte van de industrie. Ten aanzien van 'open-access' wordt verwezen naar de reactie op punt 3 van uw reactie. Op basis van de studie naar opslagbehoefte (RHDHV, 2021) blijkt dat het Aramis initiatief ook mogelijk is met alleen CO2 van Nederlandse industrie. De capaciteit van de aan te leggen infrastructuur is een besluit dat door de ontwikkelaar van het project wordt genomen, evenals de mate waarin de infrastructuur zal worden over gedimensioneerd. EZK zal wel toetsen of er een onderbouwing is voor deze capaciteit.</p>

	niet geschikt zijn om aan te sluiten op de Aramis-pijpleiding. Daarbij is het van belang om al in een vroeg stadium beleid te ontwikkelen m.b.t. de wenselijkheid van import van CO2 vanuit andere landen.	
202200154	10. Indiener geeft het volgende aan: uit de "Ruimtelijke Verkenning" blijkt dat Aramis zeker niet het enige project voor CO2-transport en opslag is dat al in een ver gevorderd stadium is. Daarnaast is uit eerdere analyses (TNO en EBN) bekend dat al vóór 2026 een aantal offshore aardgasvelden vrijkomen, die geschikt kunnen zijn voor CO2-opslag en dat een groot deel van de potentiële capaciteit voor CO2-opslag in de Nederlandse Noordzee niet geschikt is voor transport per pijpleiding. Met gebruik van scheepstransport en directe injectie zou hier een grotere opslagcapaciteit kunnen worden gecreëerd, die ook sneller beschikbaar zou kunnen zijn, dan wanneer er alleen op pijpleidingstransport wordt ingezet. Hierdoor wordt het risico kleiner dat deze assets na verloop van tijd niet meer beschikbaar zijn voor de opslag van CO2.	Uit de Ruimtelijke Verkenning is inderdaad naar voren gekomen dat er meer plannen zijn. Indien initiatiefnemers al voor 2026 CO2 willen opslaan in velden die vrijkomen kunnen zij daarvoor een opslagvergunning aanvragen. Deze aanvragen worden na binnenkomst bij het Ministerie van Economische Zaken ter concurrentie opengesteld en daarmee publiek gemaakt. De ontwikkeling van het Aramis initiatief staat andere partijen niet in de weg om een vergunningsaanvraag in te dienen voor de permanente opslag van CO2 of om projecten te ontwikkelen waarbij het transport van CO2 per schip plaatsvindt, gevolgd door directe injectie in het opslagreservoir.
202200154	11. Indiener geeft het volgende aan: vrijwel alle CO2 die in Nederland wordt afgevangen wordt via deze ene pijpleiding naar velden van NAM/Shell en TotalEnergies getransporteerd. Zelfs CO2 vanuit Noord-Nederland zou vanuit de Eemshaven eerst per schip naar de Maasvlakte worden getransporteerd om daar vervolgens overgeheveld te worden in de Aramis pijpleiding, terwijl rechtstreeks transport per schip naar offshore velden in de K en L blokken een derde van de transportafstand zou vergen.	Ten aanzien van 'levering vanuit Noord Nederland' wordt verwezen naar de beantwoording op vraag 4 van uw reactie.
202200154	12. Indiener vindt het van belang dat: 1. naar de benodigde capaciteit van CO2-pijpleidingen als onderdeel van een bredere visie op de behoefte aan CO2-opslag in Nederland en omliggende landen, in tijd en plaats;	Zoals in eerdere reacties op de zienswijzen in dit document is aangegeven, is er in opdracht van EZK een nadere studie uitgevoerd naar de verwachte CO2-volumes vanuit de industriële clusters in Nederland, met een doorkijk naar de omliggende landen (RHDHV, 2021). Deze studie biedt een nadere onderbouwing van de in de toekomst benodigde infrastructuur.

	<p>2. De overheid alle vergunningaanvragen voor CO₂-opslag met dezelfde welwillendheid en snelheid zal behandelen, ondanks de mogelijkheid dat daarmee het vollooprisico voor Aramis zal toenemen;</p> <p>3. Alle CO₂-opslaglocaties als 'open access' opslag gaan functioneren;</p> <p>4. Er op korte termijn een heldere visie komt op de import van CO₂ vanuit andere landen in relatie tot de in Nederland beschikbare CO₂-opslagcapaciteit.</p>	<p>Alle ingediende vergunningen, ook die voor de permanente opslag van CO₂, worden op dezelfde wijze en met dezelfde welwillendheid en snelheid behandeld.</p> <p>Zoals al eerder aangegeven in deze Nota van Antwoord, zullen alle exploitanten en vergunninghouders zich moeten houden aan de regels die in de Mijnbouwwet (artikel 32) zijn gesteld voor non-discriminatoire toegang. De import en export van CO₂ is een belangrijk element in de ontwikkeling van een Noordwest Europees CO₂-transportsysteem. EZK werkt aan een visie op dit punt.</p>
202200154	<p>13. Indiener geeft aan dat de suggestie wordt gedaan dat Aramis een probleem van allerlei andere stakeholders gaat oplossen. Wordt dit ook zo ervaren door de partijen en uit welke studies blijkt de behoefte aan een gezamenlijke infrastructuur voor CO₂-transport?</p>	<p>In de volgende fase van de procedure de cNRD wordt de scope en de onderzoekopgave van het project Aramis beschreven en wordt ingegaan op de "nut en noodzaak" van CCS.</p> <p>Uit eigen marktonderzoek maakt Aramis op dat er voldoende behoefte aan dergelijke infrastructuur is.</p>
202200154	<p>14. Indiener geeft aan dat 5Mt per jaar betekent 80 jaar voordat de beoogde opslaglocaties vol zijn. Gaat het Rijk ervan uit dat we in Nederland zolang CO₂ willen blijven opslaan of gaat men uit van een grotere hoeveelheid CO₂-transport per jaar? Is een investering in extra capaciteit met het doel dat "in de toekomst grotere hoeveelheden CO₂ getransporteerd kunnen worden" in lijn met de Nederlandse doelstellingen?</p>	<p>De totale opslagcapaciteit van de Noordzee is veel groter dan 400 Mt. Het volledig vullen van alle potentiële opslaglocaties is niet het uitgangspunt of doel. De 5 Mt per jaar is het beoogde startvolume waar het project van uit gaat. De infrastructuur wordt voorbereid op grotere volumes in de toekomst, omdat het niet mogelijk is om de capaciteit van de transportpijpleiding op een later moment te vergroten. Er zal daarom goed gekeken worden naar verwachte toekomstige volumes.</p> <p>CCS wordt gezien als een belangrijke overgangstechnologie in de energietransitie.</p>
202200154	<p>15. Indiener wil weten voor hoeveel CO₂ worden de afmetingen van de transportinfrastructuur gekozen?</p>	<p>Aramis wil de transportleiding naar de locaties op zee in één keer goed installeren, met voldoende capaciteit om de mogelijke vraag aan te kunnen, zodat er geen tweede pijpleiding nodig is. De andere faciliteiten kunnen modulair worden opgebouwd, dan wel uitgebreid. De pijpleiding wordt voorzien op maximaal 22 Mt per jaar.</p>
202200154	<p>16. Indiener wilt weten wat het betekent voor de kosten (business case) en technische haalbaarheid van het project als het blijft bij 5 Mt CO₂ per jaar?</p> <p>En in hoeverre wordt hiermee een lock-in gecreëerd om vooral te zorgen voor een toevoer van >5 Mt per jaar?</p>	<p>Het project kan opstarten met 5 Mt per jaar.</p> <p>De markt geeft het signaal af dat er meer CO₂ beschikbaar komt voor transport en permanente opslag. De drempelwaarde, op basis waarvan de initiatiefnemers een besluit kunnen nemen, ligt bij 5 Mt per jaar met een looptijd van 15 jaar. Voor grotere volumes zal het systeem modulair worden opgeschaald, met uitzondering van de offshore transportleiding. Zie verder de beantwoording bij uw reactie bij punt 14.</p>

202200154	17. Indiener wilt weten op welke termijn en onder welke voorwaarden zullen andere CO2-opslaglocaties op Aramis (kunnen) aangesloten worden? In welke mate is dit afhankelijk van het vollopen van de opslagcapaciteit van de beoogde opslaglocaties van Shell en TotalEnergies?	De pijpleiding wordt aangelegd met een 'open access' karakter. Dat houdt in dat Aramis de pijpleiding direct openstelt voor andere opslagpartijen, die aan de technische/operationele voorwaarden voldoen. Dit met betrekking op de vrij beschikbare capaciteit en dus onafhankelijk van het vollopen van de opslaglocaties van Shell en TotalEnergies. De toegang tot de pijpleiding zal non-discriminatoir zijn.
202200154	18. Indiener wil weten hoe de besluitvorming omtrent de mogelijke uitbreiding van een open CO2-transportstelsel in de toekomst plaats gaat vinden?	In de volgende fase van de procedure, wordt in de cNRD beschreven wat onderzocht gaat worden. Om daarvoor input op te halen, hebben twee werksessies met stakeholders plaatsgevonden. Ook heeft Aramis overleg gehad met alle operators op de Noordzee waarin zij kennis kunnen nemen van het project en aangeven of er interesse is om gebruik te maken van de pijpleiding. Geadviseerd wordt aan geïnteresseerde partijen die eventueel willen aansluiten op het stelsel, dit in vroeg stadium bekend te maken bij de initiatiefnemer en EZK, zodat hier in het ontwerp van de infrastructuur zo veel mogelijk rekening mee kan worden gehouden.
202200154	19. Indiener wil weten, als er meerdere opslaglocaties op Aramis worden aangesloten, hoe de CO2 dan tussen de opslaglocaties wordt verdeeld?	Aramis zal beschikken over een centrale monitoring- en controlekamer die de stromen van de onshore hub naar de verschillende opslagcomplexen regelt, op basis van de dagelijkse nominaties.
202200154	20. Indiener wil weten hoe het transport-tarief voor 'externe-gebruikers' wordt vastgesteld? Hoe wordt er voorkomen dat dit hoger wordt dan voor de oorspronkelijke initiatiefnemers?	Dat moet nog nader bepaald worden, afhankelijk van verschillende scenario's.
202200154	21. Indiener wil weten naar welke industriële clusters er in de voorfase gekeken is.	Aramis heeft gekeken naar alle grote industriële CO2 leveranciers in Nederland. De opslagbehoefte van de industriële clusters in Nederland, met een doorkijk naar de omliggende landen is onderzocht in opdracht van EZK door RHDHV, 2021.
202200154	22. Indiener wil weten in hoeverre transport via de Maasvlakte voor hen de meest logische/efficiënte optie is? Hoe zien de verschillende clusters de meerwaarde van een verzamelpunt op de Maasvlakte?	In de volgende fase, de cNRD wordt de keuze voor de Maasvlakte onderbouwd. Het is aan de initiatiefnemers en de leveranciers (klanten) om te bepalen welke oplossing voor hen het meest efficiënt is. Naast het Aramis initiatief staat het partijen vrij om projecten te ontwikkelen.
202200154	23. Indiener wilt weten wat het betekent voor kosten, ruimte en milieu-impact als schepen, bijvoorbeeld vanuit Den Helder of de Eemshaven, langs de kust varen naar de Maasvlakte vergeleken met direct transport	Onderzoek naar de kostenbatenanalyse ligt bij de leveranciers. De milieu-impact van Aramis wordt onderzocht en zal worden beschreven in het MER. In het MER zal deze afbakening toegelicht worden. Hierin zal naar voren komen dat een andere CCS aanpak/methode zoals in deze vraag

	(per schip) naar offshore opslaglocaties via de kortste route?	benoemd is, geen onderdeel uitmaakt van de scope van het MER voor Aramis.
202200154	24. Indiener wil weten met welke industriële clusters de Porthosleiding verbinding biedt - wat is hiervoor het beoogde tracé? Hoe zien de procedures en tijdsplan voor de Porthosleiding eruit?	De Porthosleiding ligt in het Rotterdamse havengebied. Porthos heeft met de bedrijven Air Liquide, Air Products, ExxonMobil en Shell een overeenkomst afgesloten voor transport- en opslag van CO2. Informatie over het project, inclusief de ligging van het tracé is te vinden op de websites: www.porthosco2.nl/project/ en Porthos Transport en opslag van CO2 RVO.nl Rijksdienst .
202200154	25. Indiener wil weten wat het extra energieverbruik is en de extra kosten van de stap "CO2 op de juiste druk en temperatuur brengen (stap 3 in afbeelding 1)" vergeleken met direct transport per schip naar offshore locaties? Is hiernaar gekeken?	Dat vergelijk valt buiten de scope van het project.
202200154	26. Indiener geeft aan dat "Het streven is om waar mogelijk gebruik te maken van bestaande platforms die eerder werden gebruikt voor de gasproductie" onzeker klinkt. Waaruit bestaan de onzekerheden en wat zijn de plannen als bestaande platforms toch niet bruikbaar blijken te zijn? Wat zou dit betekenen voor het gestelde tijdsplan?	Daar waar mogelijk zullen bestaande platforms hergebruikt worden. Dit hangt af van de actuele status van de platforms en putten. Eventuele nieuwe platforms hebben geen invloed op het gestelde tijdsplan.
202200154	27. Indiener wil weten wat het tijdsplan is voor de ondergrondse opslagprocedures en wat betekent het voor Aramis als de beoogde ondergrondse opslag uiteindelijk niet door kan gaan of als hiervoor de procedures vertraging oplopen?	Voor de verschillende opslaglocaties wordt inderdaad een aparte procedure doorlopen. De doorlooptijd hiervan is korter dan die van de procedure van Aramis. De procedures voor transport en voor opslag lopen parallel.
202200156	1. Indiener wil weten of ontwikkelaars van CO2-opslag (anderen dan de Aramis partners) toegang krijgen tot de Aramis pijpleiding en de CO2 verzamelterminal in Rotterdam? Is dit geëvalueerd in het project?	Ten aanzien van 'open-access' wordt verwezen naar de reactie op punt 3 van 202200154.
202200156	2. Indiener wil weten, indien Aramis een open source platform is, of het ondersteund wordt door overheidsinstanties en of Aramis gereguleerd wordt door een overheidsdienst?	Voor de reactie op dit punt wordt verwezen naar punt 5 van 202200154.
202200156	3. Indiener wil weten met wie de industriële emitters in Nederland zullen onderhandelen?	Industriële emittenten sluiten (privaatrechtelijke) overeenkomsten af met partijen die transport en opslag van CO2 verzorgen.

202200156	4. Indiener wil weten wat het proces van aanleveren van CO2 volumes is in de terminal en de pijpleiding?	Dit proces is nog in ontwikkeling.
202200156	5. Indiener wil weten wat het proces van aanleveren van CO2 volumes is in geologische opslag?	Dit proces is nog in ontwikkeling. Voor het opslaan van CO2 in ondergrondse olie- of gasvelden of andere geologische lagen (aquifers) is een opslagvergunning nodig. Een dergelijke vergunning kan worden aangevraagd bij EZK.
202200156	6. Indiener wil weten of de SDE++ aanvraag een voorwaarde is om toegang te krijgen tot het Aramis systeem? Of kan toegang worden onderhandeld zonder SDE++ aanvraag?	SDE++ is geen voorwaarde om toegang te krijgen tot het Aramis systeem.
202200156	7. Indiener wil weten of Aramis open gesteld is voor CO2-emissies van 3e landen?	Een deel van de overcapaciteit van het Aramis systeem zou gebruikt kunnen worden om CO ₂ uit derde landen te transporteren en op te slaan. Om dit mogelijk te maken is politieke besluitvorming en duidelijkheid in de regelgeving nodig. Onlangs heeft Nederland met een aantal landen MoU's ondertekend waarin een toezegging is gedaan om de juridische aspecten van grensoverschrijdend CO ₂ transport en opslag te onderzoeken.
202200156	8. Indiener wil weten of Aramis een onshore CO2 verzamelsysteem gaat creëren vergelijkbaar met Porthos?	Het Aramis initiatief voorziet in de aanvoer van gasvormige CO2 én van vloeibare CO2. De vloeibare CO2 kan tijdelijk worden opgeslagen op de terminal locatie. Hierin verschilt Aramis van het Porthos systeem dat enkel gericht is op gasvormige CO2.
202200156	9. Indiener geeft aan dat een stevige verbintenis met sleutelstakeholders essentieel is.	Zie het bijgewerkte participatieplan om zicht te krijgen hoe dit aangepakt gaat worden.
202200157	1. Indiener geeft aan dat innovatieve energieprojecten op zee kunnen sneller van de grond komen door slim gebruik te maken van de bestaande infrastructuur en opslagpotentieel. De platforms en (interfield) pijpleidingen zijn al aanwezig en geschikt of geschikt te maken voor CO2-opslag.	Daar waar mogelijk zullen bestaande platforms en (interfield) pijpleidingen hergebruikt worden. Dit hangt af van de actuele status van de platforms en condities van de pijpleidingen.
202200157	2. Indiener geeft aan dat de maatschappelijke middelen die worden besteed aan het faciliteren van het Aramis-project, het beslag dat de nieuwe infrastructuur legt op de schaarse ruimte en de betrokkenheid van twee staatsdeelnemingen, rechtvaardigen dat van meet af aan met een bredere blik wordt gekeken naar de potentie van Aramis.	Het Aramis initiatief is een privaat initiatief. De maatschappelijke middelen die beschikbaar zijn voor CO2-opslag betreffen SDE++-gelden die aangevraagd kunnen worden door industriële bedrijven die CO2 afvangen ten behoeve van opslag. Deze bedrijven kunnen met alle partijen die CO2 transporteren en opslaan afspraken maken; dit is niet gelimiteerd tot Aramis.

202200157	<p>3. Indiener geeft aan dat zij meerdere velden exploiteren in de E,G,K en L blokken die in potentie (zeer) interessant zijn voor CO2-opslag. De L10-platformen zijn platformen ten aanzien waarvan indiener op dit moment inzet op verkrijging van een of meerdere opslagvergunningen. Volgens planning kan indiener meerdere opslagvelden gereed hebben op het moment dat Aramis operationeel wordt in 2027. Indiener is bereid om in samenspraak met het Aramis-consortium te bezien of de ontwikkeling van de (potentiële) opslagvelden kunnen worden ingericht op een manier die goed samengaat met de planning van het Aramis-Project.</p>	<p>Aramis arrangeert een gesprek met deze indiener om de verdere en tijdige ontwikkeling van deze opslagvelden mogelijk te maken. Indiener kan een aanvraag voor een opslagvergunning indienen; dit staat los van het Aramis initiatief.</p>
202200157	<p>4. Indiener geeft aan dat op pagina 3 de indruk wordt gewekt dat de lege gasvelden van elke willekeurige partij kan zijn. Pas op pagina 8 komt aan de orde dat het alleen gaat om velden van Shell en TotalEnergies. Een belangrijk criterium voor de route van de nieuwe infrastructuur zou moeten zijn dat er zo veel mogelijk opslaglocaties aangesloten moeten kunnen worden, waarbij rekening wordt gehouden met de mogelijkheid om bestaande offshore pijpleidingen te hergebruiken. De maatschappelijke opgave om CO2 te reduceren tegen zo laag mogelijke kosten en de participatie van EBN en Gasunie als aan de Staat gelieerde partijen, rechtvaardigen dit.</p>	<p>De opzet van het Aramis initiatief, meer specifiek de derdentoegang, maakt dat overige aanbieders van opslagcapaciteit worden uitgenodigd om hun assets aan te laten sluiten op het Aramis-systeem. Daarbij is potentieel hergebruik van bestaande assets (pijpleidingen, platforms, velden) een belangrijke overweging. Ten aanzien van het aansluiten van andere velden wordt verwezen naar de reactie onder punt 3 van 202200154.</p>
202200157	<p>5. Indiener geeft aan dat de capaciteit van de pijpleiding (diameter 28 of 32 inch op 180 bar) vele malen groter is dan de 5 M ton die wordt beoogd. Indiener leidt hieruit af dat wordt voorgesorteerd op gebruikmaking van de leiding door meer partijen en dat er geen praktische bezwaren bestaan tegen eerdere toegang van derden tot de leiding. De ruimte is er immers.</p>	<p>Aramis wil de transportleiding naar de locaties op zee in één keer goed aanleggen, met voldoende capaciteit om de mogelijke toekomstige vraag aan te kunnen zodat er geen tweede pijpleiding nodig is. Ten aanzien van 'open-access' wordt verwezen naar de reactie onder punt 3 van 202200154.</p>
202200157	<p>6. Indiener geeft aan aandacht te missen voor: - Partijen die transport van CO2 op zee kunnen leveren via al bestaande leidingen, zoals NGT;</p>	<p>Het is de essentie van de 'open access' infrastructuur. Met deze partijen op de Noordzee zijn reeds gesprekken gaande. (zie #202200154-3)</p>

	- Partijen die kenbaar hebben gemaakt opslag te kunnen en willen aanbieden, zoals Neptune Energy".	
202200157	7. Indiener geeft aan dat het karakter van een open systeem zich niet verhoudt tot de opmerking dat in de toekomst mogelijk een uitbreiding plaatsvindt en dat pas dan andere partijen gebruik kunnen maken van de infrastructuur.	De toekomstige uitbreiding van het systeem is afhankelijk van de interesse van andere partijen. Aramis arrangeert een gesprek met deze indiener om de verdere en tijdige ontwikkeling van de desbetreffende opslagvelden mogelijk te maken.
202200157	8. Indiener geeft aan dat het uitgangspunt dat de transportleiding op land zo beperkt mogelijk zou moeten worden gehouden, zou ook moeten worden toegepast op zee bij het bepalen van het tracé van de nieuwe offshore infrastructuur. Er zou gekeken moeten worden naar een optimale inzet van bestaande infrastructuur (opslagvelden en pijpleidingen). Dit optimaliseert het resultaat van het project en minimaliseert de ecologische impact.	In het tracé van de Aramis offshore pijpleiding houdt Aramis rekening met een optimale route ter ontsluiting van mogelijke andere partijen. Aramis wil de transportleiding naar de locaties op zee in één keer goed installeren, met voldoende capaciteit om de mogelijke vraag aan te kunnen zodat er in de toekomst geen tweede pijpleiding nodig is. Onderwerpen als lengte van het tracé en aansluiten op bestaande infrastructuur maken deel uit van de onderzoeken in het MER en worden meegewogen in de keuze van een voorkeursalternatief.
202200157	9. Indiener wil weten in hoeverre door EBN en Gasunie gekeken is naar andere mogelijke opslaglocaties die mede vanwege het lange tracé van de leiding in beeld komen?	De Kamerbrief d.d. 5 juli beschrijft geen rol voor Gasunie bij het identificeren van opslaglocaties. EBN beschikt vanuit haar rol over bepaalde kennis vanuit haar deelname in gas- en oliewinningsactiviteiten. En deelname in het Nationaal Platform voor Hergebruik & Ontmanteling, Nextstep. Informatie hierover delen kan, voor zover het om niet-bedrijfsvertrouwelijke informatie gaat en met instemming van de betreffende operator.
202200157	10. Indiener geeft aan dat de initiatiefnemers achten dat het niet mogelijk is om leidingen te hergebruiken, omdat zij op veel hogere druk willen opereren (180 bar). De vraag is of hergebruik op lagere druk niet veel gunstiger uit een maatschappelijke kosten-baten analyse komt. In hoeverre is hiernaar gekeken?	De optimale condities, waaronder de druk, om CO2 te transporteren naar de opslaglocaties in de Noordzee zijn onderzocht. De condities van CO2 bij aankomst op de opslaglocaties zijn leidend voor de transportcondities. Dit is bepalend voor het ontwerp van de nieuwe transportleiding.
202200157	11. Indiener wil weten: voor wiens rekening en risico moeten toekomstige aansluitingen worden aangelegd? - Of er al geïnventariseerd is waar toekomstige aansluitingen kunnen liggen? - Aan welke specificaties moeten aansluitingen voldoen? - Welke criteria worden gehanteerd om te bepalen of een opslaglocatie kan worden aangesloten?	Aramis zal verdere gesprekken voeren met andere eigenaren van opslagvelden om te bespreken op welke termijn en onder welke condities deze velden aangesloten kunnen worden op het Aramis systeem. Deze gesprekken zijn reeds gestart met de belangrijkste geïnteresseerde operators op de Nederlandse Noordzee.

202200157	12. Indiener geeft aan dat de focus hier ligt op emitters, maar ook aan de transport en opslagkant hebben meerdere Nederlandse bedrijven aangegeven hun diensten aan te bieden. Indiener mist de aandacht voor deze partijen. Door transport en (andere) opslagpartijen al in dit stadium te betrekken, wordt marktwerking bevorderd. Hierdoor kan CO2-opslag en transport tegen zo laag mogelijke kosten plaatsvinden.	Aramis zal verdere gesprekken voeren met andere eigenaren van opslagvelden om te bespreken op welke termijn en onder welke condities deze velden aangesloten kunnen worden op het Aramis systeem. Deze gesprekken zijn reeds gestart met de belangrijkste geïnteresseerde operators op de Nederlandse Noordzee.
202200157	13. Indiener geeft aan dat het ministerie van EZK het coördinerend bevoegd gezag is bij projecten waarbij stoffen in de ondergrond worden opgeslagen. De scope van Aramis is echter alleen transport. Betekent dit dat opslagvergunningen van Shell en TotalEnergies ook onderdeel zijn van de RCR?	Coördinatie door EZK geldt ook voor projecten die mijnbouwwerken realiseren ten behoeve van opslag van stoffen. In het Aramis-project zijn deze mijnbouwwerken: een compressor en de pijpleiding. Er is geen wettelijke verplichting om de opslagvergunningen onder de RCR procedure te laten vallen. De opslagverslagvergunningen zullen door Shell/NAM en TotalEnergies apart worden aangevraagd.
202200157	14. Indiener geeft aan als er daadwerkelijk gekeken wordt naar aspecten als omgeving, techniek en toekomstvastheid, zou juist ook moeten worden onderzocht in hoeverre al andere aansluitingen kunnen worden gerealiseerd. Het lijkt indiener efficiënter om concrete initiatieven voor een aansluiting op andere opslagvelden al mee te nemen in het VKA en het MER.	Aramis zal verdere gesprekken voeren met andere eigenaren van opslagvelden om te bespreken op welke termijn en onder welke condities deze velden aangesloten kunnen worden op het Aramis systeem. Deze gesprekken zijn reeds gestart met alle operators op de Nederlandse Noordzee.
202200157	15. Indiener geeft aan dat in het KVVP niet terugkomt dat Aramis eind 2021 door de Europese Commissie is aangemerkt als project van gemeenschappelijk belang. Dit verbaast indiener, niet alleen omdat het een gegeven is dat nut en noodzaak van dit project onderschrijft, maar ook omdat het wel zo transparant is richting andere (markt)partijen om kenbaar te maken dat het Aramis-project van gemeenschappelijk belang is en Europese steun ontvangt. Dit is een reden om de reikwijdte van het project niet te beperken tot de huidige initiatiefnemers. Indiener betwijfelt of sprake is van een 'gemeenschappelijke infrastructuur' en 'meerdere opslaglocaties' als de Aramis-pijpleiding voorlopig voorbehouden blijft aan twee partijen.	Aramis is in 2021 voorgesteld als "Project of Common Interest" door de Europese Commissie, maar op moment van publicatie van het voornemen was nog geen besluit genomen door de Europese Parlement over het toekennen van de PCI-status van projecten die in 2021 zijn voorgesteld. In maart 2022 werd Aramis door de Europese Unie erkend als een PCI-project.

202200159	<p>1. De indiener geeft aan dat een beperkt aantal opslaglocatie van twee aanbieders wordt voor de markt beschikbaar gemaakt. Dit leidt tot minder keuze voor CO2 emitters, en een beperking van de initiële totale nationale opslagcapaciteit en injectiehoeveelheden. Het CO2 opslagsysteem zal daardoor een beperkte betrouwbaarheid hebben omdat er geen onbeperkte reserve injectiecapaciteit beschikbaar is. Ondanks grote maatschappelijke investeringen, zullen aangesloten emitters toch nog significante hoeveelheden CO2 in de atmosfeer brengen of CO2 exporteren naar opslaglocaties in het buitenland. Daar staat tegenover dat CO2 emitters aangeven dat er een groot risico op korte termijn bestaat dat er, zeker tot het einde van dit decennium, te weinig opslagcapaciteit en injectiviteit beschikbaar zal zijn. Tevens zoeken zij een systeem met enerzijds zo laag mogelijke maatschappelijke kosten om internationaal concurrerend te blijven, anderzijds met een zo groot mogelijke betrouwbaarheid daar zij na toepassing van CCS een zo laag mogelijk risico willen voor het alsnog atmosferisch moeten uitstoten van CO2.</p>	<p>Open access geldt voor de alle CO₂-transportinfrastructuur als ook voor CO₂-opslaglocaties. In artikel 32 van de Mijnbouwwet is vastgelegd dat een opslagvergunninghouder en een exploitant van een transportnetwerk verplicht zijn toegang te verlenen op voorwaarden die redelijk, transparant en niet-discriminerend zijn.</p>
202200159	<p>2. Indiener geeft aan dat volgens Aramis bestaande pijpleidingen niet te hergebruiken zijn. Indiener heeft numerieke analyses uitgevoerd die suggereren dat hergebruik onder voorwaarden waarschijnlijk mogelijk is.</p>	<p>De optimale condities, waaronder de druk, om CO2 te transporteren naar de opslaglocaties in de Noordzee zijn onderzocht. De condities van CO2 bij aankomst op de opslaglocaties zijn leidend voor de transportcondities. Dit is bepalend voor het ontwerp van de nieuwe transportleiding. Pijpleidingen tussen de verschillende opslagplatforms kunnen veelal wel hergebruikt worden.</p>
202200159	<p>3. Indiener geeft aan graag samen te werken om tot lagere maatschappelijke kosten en een hogere subsidie-effectiviteit te komen door het aanbieden van extra nationaal opslagvolume vanaf het begin van CO2 doorvoer door Aramis infrastructuur. Indiener wil graag samenwerken om het mogelijk hergebruik en inpassing van bestaande pijpleiding infrastructuur mee te</p>	<p>Aramis arrangeert een gesprek met deze indiener over de mogelijkheden tot samenwerking en investeringen.</p>

	evalueren, wat eveneens tot lagere maatschappelijke kosten zou kunnen leiden.	
202200159	4. Indiener benadrukt dat het openstellen van Aramis voor alle geïnteresseerde partijen vanaf dag-1 van groot belang is voor het behalen van de nationale klimaatdoelstellingen. Om tot een versnelling van benutting te komen is het wat indiener betreft noodzakelijk dat alle partijen die een inhoudelijke bijdrage kunnen leveren om de capaciteit van de gehele keten te vergroten, te versnellen en/of te flexibiliseren, vanaf dag-1 in de planning, uitvoering en opstarting te betrekken en aan te laten sluiten. Indiener wil hierin bijdragen, onder andere met geplande locaties voor de opslag van CO2 met strategische samenwerkingsverbanden met CO2 emitters, en met (inter-)nationale samenwerking voor CO2 transport en opslag.	Aramis arrangeert gesprekken met andere eigenaren van opslagvelden om te bespreken op welke termijn en onder welke condities deze velden aan gesloten kunnen worden op het Aramis systeem. Deze gesprekken zijn reeds gestart met alle operators op de Nederlandse Noordzee.
202200159	5. Indiener draagt met haar beschikbare opslagpotentie graag bij aan de efficiëntst mogelijk benutting van energie- en milieueffecten om zo de maatschappelijke baten te optimaliseren door het ontwikkelen en aansluiten van opslaglocaties. Indiener biedt aan om de milieueffecten mogelijkerwijze te verlagen door de potentiële inpassing en hergebruik van bestaande pijpleiding infrastructuur in het Aramis project in te passen.	De opzet van het Aramis initiatief, meer specifiek de derden toegang, maakt dat overige aanbieders van opslagcapaciteit worden uitgenodigd om hun assets aan te laten sluiten op het Aramis-systeem. Daarbij is potentieel hergebruik van bestaande assets (pijpleidingen, platforms, velden) een belangrijke overweging is, waarbij de Kamerbrief dd 5 juli 2021 ook een rol voor EBN ziet weggelegd.
202200159	6. Indiener geeft aan dat het noodzakelijk is om alle partijen die een inhoudelijke bijdrage kunnen leveren om de capaciteit van de gehele keten te vergroten, te versnellen e/o te flexibiliseren, vanaf dag 1 in de planning, uitvoering en opstarting te betrekken en aan te laten sluiten.	Indiener zal bij het verdere proces worden betrokken. Zie het bijgewerkte participatieplan om zicht te krijgen hoe dit aangepakt gaat worden.
202200159	7. De indiener geeft aan dat bij het ontwikkelen van een pijpleidingensysteem de incrementele meerkosten voor een grotere capaciteit beperkt zijn. Echter, door de genoemde beperkingen in opslaglocaties leidt dit ertoe	Er is geen sprake van een subsidie voor de pijpleiding. SDE++ kan worden aangevraagd door industriële partijen die CO2 afvangen ten behoeve van opslag.

	dat subsidies voor de pijpleiding een sub-optimaal effect hebben. Bij de gegeven pijpleidingparameters zouden sneller meer locaties van CO2 voorzien kunnen worden, wat leidt tot lagere kosten 'per ton verminderende CO2 emissie'.	
202200160	1. Indiener zou graag willen verkennen of een samenwerking met - of eventueel zelf een participatie in - Aramis mogelijk is. Indiener ziet namelijk mogelijkheden om mee te investeren in het grotere Aramis pijpleidingsysteem, waardoor de financiële bijdragen van de staatsdeelnemingen verminderd kan worden.	Aramis arrangeert een gesprek met deze indiener over de mogelijkheden tot samenwerking en investeringen.
202200160	2. Indiener denkt dat een vroege aansluiting van zoveel mogelijk opslaglocatie op de leiding juist essentieel is en tot veel voordelen kan leiden.	Aramis is het hiermee eens en neemt dit mee in verder onderzoek en gaat in gesprek met andere operators.
202200160	3. Indiener wil graag de dialoog aangaan en in contact treden met Aramis.	Indiener zal bij het verdere proces worden betrokken. Zie het bijgewerkte participatieplan om zicht te krijgen hoe dit aangepakt gaat worden.